

De waardije der koepokken, bijzonderlijk ter beveiliging voor de kinderpokken : overwogen in een andwoord aan den agent van nationale opvoeding

<https://hdl.handle.net/1874/9811>

Complet 1801-18

D E

W A A R D I J E

D E R

K O E P O K K E N ,

BIJZONDERLIJK TER BEVEILIGING

VOOR DE

K I N D E R P O K K E N ,

OVERWOGEN IN EEN ANDWOORD AAN DEN

AGENT VAN NATIONALE OPVOEDING,

D O O R

M A T T H . V A N G E U N S .

ZEER GEACHT MEDEBURGER!

INDIEN ik het genoeg geoordeeld had, ter beantwoording uwer aanvraag van den 4. Nov., aangaande de *Koepokken* mijne eigene gedachten te schrijven, zoo verre ik die reeds destijds bij mij zelve had opgemaakt, — dan had mijn antwoord niet zoo lange behoeven terug te blijven, dewijl het mindere van mijn gewone werk in de laatste dagen van elke week, daartoe welligt den tijd zou hebben doen vinden. Dan, bij nader indenken van het gewigt der zake, best oordeelende, om mij vooraf nog wat dieper intelaten, althans te recenseren, in een onderwerp, dat, van toen het gerucht begon te maken, wel mijne aandacht heeft getrokken, maar niet levendig gehouden; — heb ik besloten, vooral de twee voornaamste schriften over de *vaccine inoculation*, dezen zomer uit Engeland ontfangen, met aandacht nog eens te doorloopen, voor ik aan het antwoorden ging. En dit heeft

dan, met andere steeds onvermijdelijke tuschenval-
len en afleidingen, een zoo langdurig uitstel te we-
ge gebragt, dat ik, bij het gene 'er sints dien tijd
gebeurd, en ook door sommigen der Onzen nu
reeds in 't licht gegeven is, naauwlijks wete, of
mijn schrijven wel in 't geheel nog eenige nuttig-
heid zal kunnen hebben, verder dan om een bewijs
te geven van mijne bereidwilligheid jegens U.

DR. JENNER, de eerste der bovenbedoelde schrij-
vers, de Clasicus en eerste grondlegger der nieuwe
praktijk, in zijne *Inquiry into the causes and effects
of the variolae vaccinae* (2d. ed. Lond. 1800.), be-
weert, gelijk bekend is, dat de *Cow-pox* geene ei-
gene of oorspronkelijke ziekte der melkbeesten zijn,
maar afkomstig van zeker vettig of lijmig zweer-
vot (*the grease*) van zieke Paarden-voeten,
(mogelijk *Mok-pooten* of *Overhoef*) hetwelk over-
gebragt aan de uiers der Koejen door melkende
handen, die eerst besmet en niet gereinigd waren
van de behandeling dier *grease*, aan dezelve uiers
of speenen de bedoelde pokpuisten zouden doen ont-
staan; terwijl Koepokpuisten, die, volgens anderen
en ook volgens hem, soms, vooral in het voorjaar,
oorspronkelijk ontstaan op de uiers der grazende bees-
ten, geene echte of beveiligende Pokstoffe zouden
opleveren. Voords schijnen deze eigenaartige *Pox*,
als 't ware, landeigen te zijn aan de landstreek van
Gloucestershire, zoo dat men op andere plaatsen
van Engeland er bijna niets van wete, en geheel
niet in Schotland of Ierland.

Ik heb voords mijn werk gemaakt, bij Koe- en
Paar.

Paarde-houders en behandelaars alhier, om na te sporen, of hier ook zulke puisten en zulk eene wijze van ontstaan derzelve eenigzins bekend zijn, doch geheel vruchteloos. In het veerijk Groninger gewest heb ik, door mijnen aldaar practiférenden zoon, dezelfde navorschingen, met denzelfden uitflag, laten doen. Men kent wel *Beestepokken*, doch deze zijn zwerende en meest inwendige puisten, op de ingewanden, om welke geslagte beesten worden afgekeurd; — dus geheel wat anders.

DE Koepokstof derhalven schijnt, ter afweering der Kinderpoksmette over den aardbodem, gehaald te moeten worden alleen uit Gloucestershire, bijna als de Kina, ter verdrijving onzer koortsen, uit Peru! — En zeker, indien dit gif die beveiligende, bij eene zoo gemakkelijke, werking heeft, als waarvoor wij zien dat vele 'onzer Landslieden het geredelijk opnemen, dan heeft wel nimmer onze Natie waardiger geschenk van de Britten ontvangen, dan dit; — te meer, daar het zoo gemakkelijk mededeelbaar is, dat die land-eigene hybride beestestoffe, eerst door inenting bij onze nabuuren, als 't ware, gehumaniseerd, en steeds al voortgeënt, ook onder de onzen, bij zulk eene schijnbare adulteratie geacht wordt niets te verliezen van hare oorspronkelijke beestelijke eigenschappen en eigenaartige kracht, hoe dikwijls zij ook, mensch uit mensch in, al voortgiste! De inenting immer onder onze Landgenooten, zoo als gij weet, gelijk ook onder de Duitschers, Franschen enz., geschieden meest alle met zulke veelmalen en ongelijkaartig voortgegiste stoffe, en daarvan verwacht men eene voldoende beveiliging.

By Dr. Jenners *Inquiry* heb ik gelezen *an inquiry concerning the Cow-pox &c.* Lond. 1798, door Dr. G Pearson, een zeer oordeelkundig, bescheiden man, mededinger van Dr. Jenner, en door deezzen hooggeacht; voords *Reports on a series of Inoculations for the variolae vaccinae &c.* bij Dr. Wm. Woodville, Lond. 1799. &c.: doch ik beken, dat ik, eerst door het lezen der berichten in journalen, en naderhand door deze werkjes zelve, nog niet genoeg bewogen ben ten voordeele dezer in de plaats gestelde Pok-inenting, om namelijk haar met gerustheid, voor de oorspronkelijke menschen Pok-inenting, te doen intreden, — hoezeer ik oplettend wil blijven op het licht, dat andere kunstgenoten in deezzen verder zouden kunnen verspreiden. 't Is echter ook mogelijk, dat ik hier geen onbevooroordeeld regter ben, — ik, die welligt één der oudste thans in ons Vaderland levende Inoculateurs der Menschenpokken ben; — die, van de eerste opkomst der verbeterde inëntwijze af, in 1765, eerst in Groningen, daarna in Gelderland, in Holland, hier, zeer vele honderden, in verscheidene tijden, van allerlei gestellen, van 2 of 3 maanden af tot 60 jaren toe, met bijzondere oplettendheid in die cure heb behandeld, en daarvan steeds aantekening gehouden; — die van zulk een groot aantal, ja wel, twee of drie jonge kinderen heb zien sterven, maar, durf ik zeggen, geen enkelen, zonder blijkbaar bijkomende vreemde oorzaken, die vermijd hadden kunnen worden, of zonder verband waren met de Pokziekte zelve; — die dus zoo voldaan ben over de goedgunstigheid der Menschen-pok-inenting, dat ik naauwlijks iets meer van die der bees.

beesten duff hoopen; — indien namelijk de ware Pok-enting niet slechts behoorelijk verricht, maar ook, dat de groote zaak is, het bestuur der ingeënten, kundig en wijslijk, naar het verschil van gestellen en verschijnfelen, worde geschikt en veranderd. In dit laatste toch, meen ik, dat de eigenlijke bedrevenheid en waardije van een bekwamen In- enter zich moet doen kennen. Doch zij, die in het bedrijf dezer Pok-inënting niet anders zien, dan het eenvormig verrichten van een zeker Etterprikje, ook wel met het toedienen van zekere afvoerende of andere middelen, en het algemeen doen houden van een koel bestuur: — deezzen zullen, meen ik, niet altoos wel kunnen slagen, ja soms ongelukkige uitkomsten moeten ondervinden, welke toch door een meer oordeelkundig bestuur welligt hadden kunnen voorgekomen worden. Dan, daar zulk eene oordeelkundige bedrevenheid, om veelerlei oorzaken, vooral wegens gebrek aan oplettendheid en ondervinding, niet elks deel kan zijn, zoo ware het zeker, om het algemeen belang, te wenschen, dat er een eenpaariger en eenvoudiger weg geopend kon worden, om even zeker, maar gemakkelijker, voor het verderf der Kinderziekte te beveiligen, al ware het dan door het mededeelen van eene ongelijkfoortige smette, wier beveiligend vermogen wij nog niet kunnen verklaren. Immers, hoe vreemd ook, in de gewone analogie der Natuur, het mededeelen en overwerken is van *Contagia* van beesten op menschen, en omgekeerd, (hondsdolheid, vergiftige beetten en sommig schurft uitgezonderd) de ééne dag leert toch den anderen, en het komt hier zekerlijk maar op *facta* aan; — doch deze *facta* moeten dan ook afdoende

en ontwijffelbaar zijn; enkele verveeling bij het oude en meer bezwarelijke, met eene losfe volgzucht tot nieuwigheden, tot gerucht maken, moeten ons niet wegflepen!

EENE eerste vraag is hier dan, meen ik: *daar de inenting der Menschenpokken zoo zeldzaam dodelijk is, of ook de ingeënte Koepokken immer dodelijk uitvallen?* — Dr. Jenner blijft, in zijn boven aangehaalde tweede uitgave, bij eene volstrekte *ontkenning*: doch de gemelde Dr. Pearson, na eene onpartijdige-beoordeeling der proeven en ondervindingen, zoo van zijn vriend Jenner, als van anderen, besloot, nu twee jaren geleden, dat *hoogstwaarschijnlijk* de Koepokken *nimmer dodelijk* waren, althans *veel minder dodelijk* dan de ingeënte Kinderpokken, maar dat er *nog veel meer oöservatiën vereischt werden, om deze vraag zeker te beslifen*; — voegende hier eenige zeer oordeelkundige aanmerkingen bij, waardig bij hem te lezen (*Inquir. p. 93. en verv.*) Eenigen tijd later befliste de bovengenoemde Dr. Woodville dezelfde vraag *bevestigend*, uit zijne eigene ondervinding. Hebbende, namelijk, 500 Koepok-inëntingen gedaan, had hij van dit getal *één zuigeling*, op den elfden dag van deze inënting, *zien sterven* met fluipeu, terwijl, bij twee of drie anderen van hetzelfde getal, de ziekte *niet zonder dreigend gevaar*, (en bij velen met rijkelijke uitflag van vele puisten,) was afgeloopen. (*zie Reports p. 109.*) Van deze proeven en ondervindingen van Dr. Woodville spreekt Dr. Jenner (in zijne *Contin. of facts &c.*) met alle achting, zoekende het verschil, dat er is tusfchen deszelfs waarnemingen

gen

gen en de zijne, afteelden uit verschil van plaats, tijd en andere bijkomende oorzaken.

MEN mag dan, dunkt mij, de beslissing deezer vrage nog wel wat in het midden laten, te meer, daar de *Physic. Society at Guy's-hospital*, ruim een jaar geleden, dezelve ten onderwerpe gemaakt heeft eener openlijke Prijsvrage; — ten blijke, dat men zelfs bij de menigvuldige proeven in Engeland de verlangde zekerheid nog niet bereikt had,

EENE tweede vraag: „*Of het doorstaan der Koepokken de menschen onvatbaar make voor de besmetting der waare Kinderziekte?*” — wordt niet slechts door Dr. Jenner zeer volmondig *bevestigd*, maar ook door Dr. Woodville en andere Koepok-enters: alleen de schandere en voorzichtige Dr. Pearson zeide er dit op: „it does not appear that a single well authenticated contravening instance has fallen under observation. But I do *not* apprehend, that accurate and able reasoners will consider the facts as *completely estabished*” &c. (*Inquiry*, p. 64.) Mogelijk rust ook dit soort van twijffeling op de blijkbare ongelijkvormigheid der beide poksoorten, zoo dat althans op de omgekeerde vrage: *of het doorstaan der Kinderziekte beveilige voor de Koepokken?* — niemand een bevestigend antwoord geve. — Ook niet op de vrage: *of éénmaal Koepokken gehad te hebben, beveilige voor eene tweede infectie derzelve Pokken?* — Integendeel, allen erkennen, meer en min, de dadelijkheid zulker tweede infectiën. — En mij dunkt, (vergun mij dit te herhalen,) het opletten nadenken en onzijdig overwegen der ongelijk.

lijkfoortigheid, die er toch is tusfchen de Koe- en Menfchen-pokken, moet hier naturelijk, tegen het doen fubintréren der eene foorte voor de andere, eenige ongerustheid verwekken, welke volftrekt niet dan door ten vollen afdoende daadzaken eindelijk kan weggenomen worden. Immers het aanmerkelyk verfchil in de beiderleie Pokpuisten, en in het daarin bevatte vocht, wordt door Jennér zelf en anderen naauwkeurig aangewezen en buiten kijf gefeld, met eene erkentenis, dat ook de plaatfelijke Koepokpuisten doorgaans zwaardere gevolgen hebben, dieper invreten, ook wel regt kwaadaartige zweeren nalaten, veel meer dan de Menfchen-pokpuisten; — terwijl, daarentegen, de algemene ziekte of de aandoening van het geheele lichaamsgeftel altoos, of doorgaans, heel veel minder zij van de Koe- dan van de Menfchen-pokken; — zoo dat er ook na de Koepok-enting, offchoon dan het geftel door eenige koortfigheid aangedaan zij, meesttijds geene puisten over het lichaam uitbreken, maar enkel en alleen op de entwondjes, en niet meer dan het getal dezer wondjes; — voords, dat de Koepokken geheel niet, zoo als de Menfchen-pokken doen, befmetten door uitwaasfeming (gasvorming), zelfs naauwlijks door aanwrijving, ten zij de huid ontbloot zij van opperhuid; — dat, eindelijk, de Koepokfmet met geen het minfte nadeel werke onder het tanden krijgen, in den ftaat van zwangerheid enz., waar de Menfchenpokken, althans in zwangerheid, om het waarfchijnlijk miskramen, te duchten zijn.

ZOOVEEL blijkbaar foortelyk verfchil, zeg ik
nog.

nogmaals, in de beiderleije Pokziekten, kan ongerustheid maken in het erkennen der plaatsbekleding en der beveiliging door de eene voor de andere. Evenwel moet ik hier nog bijvoegen, dat al het door mij nu aangegeven onderscheid door allen niet volledig erkend wordt. Jenner zelf (*Inquiry, Cafe v. p. 13. & 14.*) geeft een voorbeeld van eene Mrs. H., die in hare jeugd de Koepokken gekregen had, *door het behandelen van gereedschappen*, te weten gebruikt door besmette melkmeiden, voegende er bij, dat zij niet slechts puisten op hare handen, maar ook op haar neus, welke hij uit het wrijven verklaart, aldus gekregen had; — ook zegt hij:

„ When the Cowpox has prevailed in the dairy,
 „ it has often been communicated to those who
 „ have not milked the Cows, *by the handle of the*
 „ *milk-pail.*” (ib. note.) — En Dr. Woodville durfde de besmetting *door uitvloeselen* niet ontkennen, indien er namelijk puisten niet alleen op de ingeënte plaatsen, maar ook over het lichaam uitkomen, welke *algemeene uitslag* hij dan ook, tegen Jenner en anderen, nadrukkelijk *beweert*, als voorvallende zelfs van de allerbeste en allerzuiverste Koepokstofte, zoodat hij er sommigen zegt waargenomen te hebben met 500 tot 1000 puisten, ook met zeer heftige toevallen daar bij, en voorts besluit, dat van 20 Koepok-geënten, dooreen, 8 slechts plaatselijke puisten, doch 12 ook puisten over het lichaam krijgen, en 5 van die 12 vrij zwaar ziek worden; terwijl hij aan Jenner niet wil toegeven, dat in de lucht van Londen, (waar hij die inentingen deed) de reden te zoeken ware van zijne zwaarder gevolgen, ook niet in mogelijk gelijktijdige Kinder-

derpok-befmettinge, als waarvoor hij wel gezogrd had, enz. — Dr. Pearson fchreef ook, in 1799, aan prof. Stromeyer te Hannover, dat deze inenting in Londen toen flechts door 2 of 3 Artfen gedreven werd, „komende er foms, voegt hij er bij, eene *onverwachte algemeene uitflag*;" waaruit dan de bovengemelde prijsvraag ontftaan ware van de Societeit van Guy's Hospital. — Doch ik zou hier te verre uitweiden voor een brief, hoewel het moeilijk is, onder zooveel *verschil van facta*, in een eenparig fpoor te blijven.

ZOOVEEL had ik, nu ruim een paar weken geleden, gefchreeven, wanneer eerst eene noodige afwezigheid bij de invallende winter-vacantie, en daarna huifelijke bezigheden van een anderen aart, mij een tijdlang aftrokken. Ik haast mij nu, om zoo veel gefchrijfs eindelijk tot eenig verder befluit te brengen, hoe weinig dit dan ook moge afdoen. En hierbij zal ik nu nog hoofdzakelijk in aanmerking nemen eenige verdere fchriften, die in dat tijdverloop ook onder mijn oog zijn gekomen, rakende bevindingen aangaande ons onderwerp in Frankrijk, Geneve, Duitschland, en ook in ons Vaderland, waar ik thans ook gelegenheid gehad heb, om de verfchijnfelen der ingeënte Koepokken zelf waartenemen.

UIT dat alles dan komt mijne beoordeeling, die ik, zoo als ik ook in 't begin van dezen brief verklaard

klaard heb , gaarne bij meerder licht verandere , voor als nog op het volgende uit.

I. DE ziekten van *Menschenpokken* en van *Koepokken* , hoe veel overéénkomst zij ook hebben , zija toch , alles wel opgemerkt zijnde , te ongelijkfoortig , dan dat men *van vooren* , of *uit analogie* , zou kunnen opmaken , dat de ééne volkomen voor de andere zoude kunnen intreden , en zij zich wederkeerig vervangen.

II. Ook schijnen tegen de erkentenis dier analogie in den weg te staan sommige waarnemingen , volgens welke althans het gehad hebben der *Menschenpokken* niet volstrekt veilig stelt voor het daarna nog vatten der *Koepokken* ; — ook , enkele gevallen , waar de tweederleije Poksoorten teffens in 't zelfde voorwerp ingeënt , beide doorgewerkt hebben ; ja zelfs , waar de *Menschenpokken* , bij die samenvoeging , de overhand kregen , of , na het uitwerken der *Koepokken* , nog voor den dag kwamen ; en ook omgekeerd.

III. DAN , des niettegenstaande , moet men erkennen , dat er in deezen tijd zoo veele honderde , ja duizende ontwijffelbare proeven en ondervindingen voor handen zijn , van werkeloze inënting of aansmetting der menschenpokken , bij voorwerpen , welke onlangs de koepokken gehad hadden ; — dat onze redekaveling hier schijnt te moeten zwijgen , en , op ondervinding , plaats te maken voor het geloof in de *opheffing* der vatbaarheid voor menschenpokken , door voorgegane werking der koepokken.

IV.

IV. EVENWEL moet men toch in zulk een besluit niet verder gaan dan de præmissen uit de ondervinding lijdén, noch eene uitroejing of geheele vernietiging dier vatbaarheid aannemen, daar slegts eene tijdelijke *opheffing* bewezen is. — Immers, de zoo talrijke werkeloze over-inëntingen, welke er in Engeland, Frankrijk, Geneve, Duitschland, en in ons Vaderland, genomen zijn en nog steeds, met alle drift van nieuwicheden, genomen worden, zijn die over-inëntingen niet alle genomen binnen een vrij kort tijdbestek, meest van slechts eenige weken of maanden, na de koepokken? — en bewijzen zij dus wel iets meer, dan eene *temporaire* onvatbaarheid voor die tijd-bestekken of epidemiën, latende indedaad nog onzeker, hoe lang dezelve onvatbaarheid, en of zij voor altoos zal duuren?

V. 't Is waar, Dr. Jenner, wiens verdiensten en gezag in deezen groot zijn, brengt eenige weinige voorbeelden bij van onvatbaarheid, welke sedert eenige, tot 20, 30 en meer, jaaren gerekend schijnt te kunnen worden; (*Inquir. Case 1—v, ix.*): maar, daar er ook onder, bij voorbeeld, honderd voorwerpen, doorgaans etlijke naturelijk voor menschenpokken bestendig onvatbaar zijn, bewijzen vijf gevallen onder duizende wel niet afdoende; — nog minder, indien men opmerkt, dat Duncan, Cooke en Thornton eenige voorbeelden opgeven van verlies, of van niet meer hebben der onvatbaarheid na tijdverloop, dat is, voorbeelden van vatten, ja starven aan kinderpokken, na voormaals, bij voorbeeld, voor 10 jaren en langer, koepokken gehad te hebben (*Monthl. Rev. vol. xxx, 1799. Sept.* Offchoon dan

dan ook de ijverige voorvechters hier wat tegen scherpen, zoo zijn wij toch daarmede niet genoeg uit onze onzekerheid geholpen.

VI. **IMMERS** heeft men toch, niet alleen in andere epidemische of besmettende, ja zelfs pest-aartige ziekten, maar ook in de menschenpokken zelve, ontwijffelbare en sterke voorbeelden van *temporaire* onvatbaarheid (het zij na eens doorgestane ware besmetting, en dus opgehevene vatbaarheid, het zij zonder ooit besmet geweest te zijn), welke naderhand verloren, ja zelfs in eene ligtgeraakte vatbaarheid veranderd bleek te zijn bij eene volgende epidemie. Weshalven men dan ook in ons geval, nog geen genoegzamen grond schijnt te hebben, om uit eene onbetwiste *tijdelijke opheffing* dadelijk te besluiten, tot eene *duurzame opheffing*, of *vernietiging* der vatbaarheid; — te minder, daar ook de meesttijds alleen plaatselijke koepokken, verzelde van eene zeer geringe aandoening van het geheele lichaam, nauwlijks kunnen doen vermoeden, dat zulk eene bepaalde en geringe werking de kracht zoude kunnen hebben, om eene zoo algemeene en duurzame verandering in het gansch gestel voort te brengen, als tot eene geheele uitroeiing der vatbaarheid vereischt schijnt te worden.

VII. Bij zulk een gemis aan genoegzame zekerheid, schijnt het toch wel pligtmatig, althans raadzaam en voorzigtig te zijn, om, na in eene tegenwoordige pok-epidemie de koepokënting ondergaan te hebben, in eene volgende epidemie die koepokënting te herhalen, tot dat men dus gerustheid ver-

kregen hebbe op eene waarlijk *vernietigde* vatbaarheid voor menschenpokbesmetting. Doch, welken zulk herhalen niet gevalt, deezem, zo zij, na de eens ondergane koepokënting, het, in een volgende epidemie, niet driest weg op eene onderstelde veiligheid voor eene toevallige pokbesmetting wagen durven, moeten dan hunne vatbaarheid of onvatbaarheid in die epidemie, dadelijk beproeven door het over-inënten met menschenpokstofte; — of anders zouden zij, zonder immer met koepokinënting zich in te laten, aanstonds tot de gewone menschenpokënting moeten overgaan; van welke toch geen twijffel is, of door dezelve wordt eens vooral de vatbaarheid *vernietigd*, waar, en zoo verre die immer vernietigd kan worden; terwijl voorts deeze eigenaartige inënting eener ontwijffelbaar gelijkfoortige ziekte alle redelijke aanbeveling, onder de billijke voorwaarden van een kundig en welgeoëffend bestuur, blijft verdienen. Immers heeft zulks de zeer algemeene en even zeer bekende gelukkige uitkomst der ontelbare inëntingen, zoo wel in den eersten tijd door Dimsdale en anderen onder de Engelsen, en ter zelfder tijd onder de onzen, door van Doeveren, Camper en anderen, ook, gelijk ik boven te kennen gaf, door mij zelve, als vervolgens door zeer veele verdienstlijke Mannen, gedaan, ten gunstigsten bevestigd; gelijk dit nog zeer onlangs wederom bevestigd is door een merkwaardig voorbeeld, dat mijn altoos waard Harderwijk in deezem jongsten herfst heeft opgeleverd, alwaar toen, bij het doordringen eener pok-epidemie, welke van 239 zieken 23 deed sneven, van de 198 ter zelfder tijd ingeënten, geen één verloren is.

(Zie

(Zie het *Kort Verflag* van mijn voormaligen Amptgenoot, den Hoogleeraar Forsten, in den *Konst- en Letterbode* van 19 Dec. 1800.) ja, Dr. Woodville, wanneer hij verflag gaf van zijne eerste Koepokinëntingen, en, gelijk boven gemeld is, van de heftige ziekte van eenigen derzelve, en het verlies van 1 van de 500, erkende daarbij teffens, dat het verlies van de gewone inëntingen niet groter ware; ja sommigen onder de Engelschen hebben zelfs de balans in deezen ten voordeele der gewone of menschenpokinëntinge willen doen doorslaan (*Pearson p. 103. &c.*). Ik wil mij hierbij niet beroepen op de verbazend talrijke, en zonder uitzondering altoos gelukkige, menschenpok - inëntingen van eenen Goetze, Vaume, enz. (Zie *Belangrijke aanm. van Dr. Vaume &c.* Rotterd. 1800. p. 20.), omdat men, bij zulken ophef, nauwelijks het vermoeden kan weeren van belangzuchtige partijdigheid, — even weinig, als bij eene onmatige aanbeveling der Koepok-enting door Dr. Fr. Colon, en andere driftige voorvegters deezer practijk.

ALLEN voeg ik dit nog hier bij: indien men alle heviger ziekte of toevallen, en het sterfgeval van de Koepok-entingen, bij Woodville, mag toeschrijven aan loutere toevalligheden of mistasting in' behandeling; — dat men dan ook gehoor moet geven aan de redenen, waarmede kundige voorstanders der gewone pok-inenting haren genoegzaam altoos gelukkigen uitflag beweeren, wanneer daarbij de regels van voorzigtigheid en een goed bestuur nauwkeurig in acht genomen worden.

VIII. EN zoo blijkt dan klaar genoeg mijn besluit. Namelijk, overal waar het niet ontbreekt aan de noodige vereischten en omstandigheden, bij een kundig bestuur, zoude ik de gewone en eigenaar gepokinenting voor als nog blijven verkiezen, boven de plaatsbekledende en ongelijkfoortige. Dan hiermede wil ik nogthans die plaatsbekledende, of Koe-pok-enting geenszins verwerpen. Dit zij verre! — Immers, daar het in den loop van het dagelijksch leven, vooral onder de schrale, talrijke en naauwbehuide gemeente, aan die noodige vereischten, bijzonderlijk aan versche lucht, zuiverheid en behoorlijke afzondering, om, door het inënten en daardoor beveiligen van sommigen, geen verderflijke besmetting tot veele anderen te verspreiden, doorgaans heel zeer ontbreekt; — daar het ook niet doenlijk is, om altoos en overal hierbij de noodige regels van beleid en voorzigtigheid genoeg te doen opvolgen, of wel aan de roekeloosheid van deezen, en aan het flordig fleur-bedrijf van anderen, paalen te stellen; — daar ook de waarnemingen schijnen uit te wijzen, dat de algemeene sterfte aan de kinderziekte, niet tegenstaande de zoo zeer in gebruik geraakte en doorgedrongene inënting, vooral in groote en volkrijke steden, eer toe dan afgenomen zij, hetwelk dan aan de zorgeloze of onvermijdblijke verspreiding der besmetting door het inënten, zeer waarschijnlijk, wordt toegeschreven; — daar men eindelijk ook, niet tegenstaande het bovengemelde zoo gelukkig slagen van welbestuurde inëntingen, somtijds toch hoort van eenige zeer ongelukkige, ja dodelijke uitkomsten, ofschoon bestuurd door gewetige konstocffenaren, het zij die ongelukken

aan

aan den invloed eener heerschende kwaadaartige epidemie, of ook aan mislagen of andere bijkomende oorzaken te wijten zijn: — daar er, zeg ik, zulke, en welligt meer andere, gewigtige zwaa- righeeden, bij eene algemeene uitoeffening der ware Pok-inenting, in het dagelijksch leven en den wif- felvalligen gang van menschlijke bedrijven, zekerlijk voorkomen; zoo kan men, niettegenstaande eene bepaalde voorkeur van deeze eigenaartige inenting op haar zelve, niet nalaten, met veel belangneming uit te zien en ernstig te overwægen, of, en hoe verre, die zwarigheeden te ontwijken zouden zijn door de plaatsbekledende of Koepok-inënting, en tef- fens, wat er ter meerder zekerheid van dit bedrijf nog schijnt vereischt te worden?

EN hier toe mogen dan de volgende aanmerkin- gen gelden zoo veel zij kunnen of waard zijn.

Vooreerst. BEVEILIGING door een welgeslaag- de Koepokënting, tegen de besmetting der Kinder- pokken, acht ik, door de proeven en ondervinding, in zoo verre zeker en beweezen, als zij eene tegen- woordige pok epidemie betreft; dan, of die beveili- ging zich verder zal uitstrekken, is mij, volgens het gene boven uitvoeriger is bijgebracht (III—VI), nog niet geruststellend gebleeken, hoe zeer onze voorstanders deezer entingen ook daarop geene be- denking schijnen te hebben, en Dr. Jenner, (in zijne *Contin. of facts and obs.*, laatstl. zomer uitge- komen, pag. 172. seq.) dit als genoeg zeker, doch zonder nieuwe bewijzen, aanneemt. Ik wil mij ook tegen de waarschijnlijkheid niet verzetten, doch

zoude daarop, zoo lang door waarnemingen in volgende epidemiën niet nader gebleeken is, dat de vatbaarheid voor pokbesmetting door de vaccinatie niet slechts opgeheven, maar ook vernietigd zij, in eene zaak van dat gewigt, die duurzame beveiliging hier van niet durven beloven, die men beloven kan van de eigenaartige pok-inënting.

Ten tweede. Doch ook zulk eene slechts tijdelijke opheffing der vatbaarheid voor besmetting der Kinderpokjes is genoeg, om toch aan de Koepok-enting eene wezenlijke en gewigtige waarde toe te kennen, indien namelijk de geheele Koepokziekte doorgaans zoo uitnemend gering en zoo zeer zonder besmetting is, als men meer en meer schijnt te ontdekken, en als ook door latere en meer gunstige, dan de bovengemelde, waarnemingen van Dr. Woodville en Pearsons (*Lond. Medic. Review*, N^o. vi. a. t. 2, 4.) nader wordt bevestigd.

En zoo meen ik, dat de Koepok-enting ernstige aanbeveling verdient in de volgende omstandigheden,

1°. In Pok-epidemiën van kwaden en verterflijken aart, waar men reden meent te hebben van te vrezen, dat de kwaadaartigheid der epidemie ook de eigenaartige ingeënte Pokjes zoude aandoen en bebescheren, vooral, indien het daarbij, in talrijke huisgezinnen, bij het doordringen der ziekte, ook ontbreekt aan de voorgemelde noodige vereischten tot een goed bestuur.

2°. In gevallen, bij welke men, om derzelver zwak-

zwakheid, ziektelijkheid, stuipvalligheid of eenigen anderen ongunstig geachten toestand, voor de Pokbesmetting vreest, en de waare inenting, al ware het dan ook uit gebrek aan ervarenis niet durft ondernemen, terwijl men toch zulke gestellen niet buiten de gelegenheid van besmet te worden kan houden of bewaren.

3o. BIJZONDERLIJK bij zwangere vrouwen, die nog niet gepokt hebben, in de evengemelde dreigende gelegenheid van besmetting; omdat deeze, zoo zij ook gelukkig pokken, doorgaans toch, daarbij of daarna, miskramen, meesttijds met verlies van hare vrucht.

4o. IN gevallen, waar men enkele voorwerpen of personen, buiten epidemie, of onder andere nog besmetbare huisgenoten verkerende, door inenting tracht te beveiligen, omdat zij daartoe thans best geschikt zijn, of zich begeven moeten naar elders, waar Pokjes heerschen, of om andere redenen; alzoo men in al zulke gevallen ten sterksten verplicht is, tegen de verspreiding van besmetting tot anderen, op de zekerste wijze, te zorgen.

5o. EINDELIJK verdient de nieuwe inenting aanbeveling, niet alleen in dé eerstgemelde kwaadaartiglijk heerschende Poksoorten, maar ook in alle aanmerkelijke epidemiën, wanneer zij zich openbaren of sterk doordringen in de dichtbewoonde verblijfplaatsen en talrijke gezinnen der schraalbedeelden en behoeftigen, die doorgaans het felst getroffen worden en de besmetting het meest verspreiden.

Bij dezen toch moet de Koepok-enting, omdat zij zoo weinig moeite, kundigheid en oppassens vereischt, bijzonderlijk te pas komen, en, offchoon zij slechts beveiligde voor de tegenwoordige epidemie, zij brengt daar bij, zoo verre zij geen besmetting afgeeft, het uitnemend voordeel aan, van de Poksmette te doen stuiten, aan derzelve verspreiding paalen te stellen, en dus den voortgang der epidemie te breken, daar, waar zij het meest te duchten was. Een onschatbaar voordeel waarlijk! daar het, indien men deze zoo gemakkelijke bewerking, vooral onder de menigte der geringe burgers, algemeen kon doen worden en stand houden, voor het heil des menschdoms een allergunstigst verschiet schijnt te openen, van de mogelijkheid namelijk, om, door het eindelijk ophouden en te niet loopen der besmetting, als de eenige zaaden der verderfelijke Kinderziekte, van die grootste der pesten, welke immer tot ons waerelddeel van elders zijn doorgedrongen, onder het gehengen der gunstige Voorzienigheid, eenmaal wederom geheel bevrijd te kunnen worden. Althans zulk een weg van uitroefing der Kinderpokken schijnt mij nog meer uitvoerbaarheid te vertonen, dan andere middelen, die hiertoe in onze dagen met veel warmte zijn voorgeslagen en aanbevolen, en welker waardije ik voor eenige jaaren in eene openlijke redevoering heb overwogen.

Na dit alles maak ik dan geene zwaarigheid, om met Dr. Thornton te besluiten, „ dat de Koepokken een tijdperk zullen maken in de jaarboeken der Geneeskunst, waarbij de nagedachtenis van Dr. Jen-

Jenner, voor wien deze ontdekking en de verspreiding harer weldaden bewaard was, altoos in zegening moet blijven!”

MAAR, daar evenwel alle deeze weldaden en aanbevelingen der nieuwe inenting geheel en al berusten op, en voltrekt afhangen van eene onderstelde voltrekte en algemeene geringheid der Koepokziekte en harer toevallen, zoo wel als van het nietsbeuidende harer behandeling, — teffens met de zekerheid van haar beveiligend vermogen, offchoon dan ook maar voor een tijd, voor de finette der Kinderziekte, — en bovenal van hare eigene onbesmetlijkheid: zoo moet ik bij het voorgaande ten slot nog deze aanmerking voegen:

Ten derden: DAT er toch omtrend de zoo even-gemelde drie of vier belangrijke punten, in eene zaak van zoo veel gewigt, nog wel wat meer klaarheid en zekerheid gewenscht zoude kunnen worden, dan de verschillende gevoelens en bevindingen van verscheidene Inenters, waarvan ik hier en daar in 't beloop van dezen brief heb gewag gemaakt, in deezen schijnen opteleveren, en dan er verkregen kan worden door het slechts op goed geloof werktellig maken en doorzetten deezer inenting, met vanginds en verre overgezondene weinig bekende entstoffe.

DR. Jenner toch leert ons, bij herhaling en met nadruk, dat het eene hoofzaak bij dit bedrijf is, om *waare* Koepokken te onderscheiden van *onwaare*, alzoo deeze wel vatten maar niet beveiligen;

terwijl toch dit onderscheid, volgens hem, niet dan door ysele opmerkzaamheid geleerd wordt; — verder beweert hij, dat ook de oorspronkelijke Koe-pokken, dat is, de uierpuisten, die de melkbeesten, wanneer zij in de eerste voorjaarsweide wat gegraasd hebben, soms krijgen, zonder dat deeze etterpuisten door de *grease* der paarden zijn aangebragt, dat deeze uierstoffe, zeg ik, door inenting wel vat op menschen, maar dat zij ook niet beveiligt voor de Kinderziekte; offehoon, daarentegen, die beveiliging, ook van deeze entingen, door anderen wordt staande gehouden; — hij voegt er bij, dat alleen dunne, heldere stoffe, uit de echte pokpuisten genomen, zeker en goed werkt, doch dikke, na den 11 of 12 dag genomen, niet dan plaatslijk, en zonder te beveiligen voor 't vervolg.

Ik heb ook boven de vroegste waarnemingen van Dr. Woodville aangeroord, volgens welke een goed deel deezer ingeënten weinig minder ziekte en toevallen kreeg dan van ware Kinderziekte, terwijl er ook één daarvan gestorven was. Er zijn anderen, die ook min gunstig getuigen van deeze ziekte. Dit verschilt wel zeer van latere waarnemingen van Jenner en anderen, ook nu van Woodville zelf; maar vordert het geen onderzoek, waarom zoo kundige mannen t' eenigen tijd dus ongelukkig hebben kunnen zijn, op dat men zelf zich daar voor hoede?

Ook heb ik het aanmerkelijk verschil aangeroord, aangaande een uitslag van pokpuistjes over het lichaam, na deeze inëntingen, welke ook Woodville van omtrent de helft zijner ingeënten, en
soms

soms zeer veelvuldig, had aangeteekend; terwijl Jenner, met Marshall en anderen, blijft beweeren, dat zulk een uitflag niet of zeer zeldzaam voorvalt (*Contin. of facts*, p. 147. seqq.); offchoon die uitflag bij de Duitschers en de Onzen ook niet zeldzaam schijnt te zijn, en ik zelf dezelve zeer aanmerkelijk, en van groote zweerpuisten, op het lijf gezien heb. Indien het nu doorgaat, gelijk Woodville beweert, en uit analogie waarschijnlijk is, dat zulke uitflagpuisten in de daad eenige besmetlijkheid medebrengen en verspreiden kunnen, dan ziet men, van hoe groot belang het is hierin meer zekerheid te hebben, en, kon het zijn, het bedrijf te volmaken.

MEN neemt, gelijk de Engelschen opmerken, ook bij de Onzen waar, dat de Koepokstof, op lancetten gedroogd, het staal aanmerkelijk aantast. — nochtans verzendt men de entstof meest op die wijze, schoon zij waarschijnlijk, bij dat aanvreten van het staal, eenige wederwerking ondergaat, of door saturatie eenigzins verftompt, en dus te leur zoude kunnen stellen of bedriegen. Dat de gewoone Pokstoffe ook de ent-naalden of lancetten allengs verftompt, heb ik voor lange geleerd, en daarom, tot het bevaaren en droogen dier stoffe voor inëntingen, doorgaans dun glas, een schelpje, of eene pen gebruikt, om bij het gebruik met een weinig vogt haar vloeibaar te maaken.

EN dit zij thans genoeg, om te doen inzien, waarom ik meene, dat er bij dit nieuwe Ent bedrijf nog al wat optemerken, te leeren, en mogelijk

lijk te verbeteren valt, voor dat alles geschapen staat om het werk algemeen en op een vasten goeden voet door te zetten.

Of men ook (op dat ik er dit nog bijvoege), bij het begunstigen deezer practijk, eenige voorzorgen zoude kunnen of behooren te neemen, dat eene Veeziekte, tot nog toe, zoo 't schijnt, bijna landeigen aan een zeker gewest van Engeland, ook tot onze Koebeesten niet wierde overgebragt, en dus onverhoeds onze Veeziekten vermeerderd; — dit kon mogelijk eenige opmerking verdienen. Dat men door het inënten of weer overbrengen van menschen-Koepokstof op de uijers der Koeijen, haar die pokken kan doen vatten, — dit schijnt reeds door eenige proeven, ook in Vaderland, beweezen te zijn.

En zoo hoop ik, veel geacht Medeburger! althans door mijn goeden wil, eenigzins voldaan te hebben aan uw vereerend verlangen om mijne gedachten over deze materie te vernemen. In een zaak van waar gewigt, wilde ik niet met te veel overijling te werk gaan, maar gaarne, ook met agtersteling van ander werk, daaraan eenigen tijd besteden.

Wat betreft uw voorstel tot het doen van eenige eigene proeven, daartoe heb ik mij nog niet kunnen inlaten, ook om reden, uit mijne medeelde denkwijze wel na te gaan. Intusschen heb ik van anderen, van Dr. Ten Haaf (weinige dagen voor 's Mans ontijdigen dood), van Dr. Bezoet, mijn ouden vriend, en van mijn voormaligen toehoorder Prof. à Thuesfink, door mijn Zoon, Med. Dr.

te Groningen, berigten van hun *vaccineeren*, ter aanprijzing ontvangen, zelfs heb ik nu ook hier, in eenige voorwerpen, het beloop dier inëntingen dagelijks waargenomen; — dan, dit alles leert toch niet meer, dan vatbaarheid der menschen voor deeze Koefsmette, — gelijkvormigheid deezer enting, in veelen, aan die der Menschenpokken, — en voords ook wel eene onvatbaarheid voor den tegenwoordigen tijd. 't Verwondert mij doch eenigzins, dat nadenkende en voor jeugdige opbruifching niet meer zoo vatbare Artsen, hier echter met den stroom zeer gerust schijnen afsteekken en voort te vaaren. 't Is ook vrij klaar en blijkbaar, wat wij anderen mogen wikken en wegen tot het stellen van eenige paalen en voorwaarden, — de stroom zal welhaast algemeen worden, en die niet zonder eenig beding mede wil, dien eigenzinnigen zal men agterlaten en intuschen zijn gang gaan. — En zoo willen wij daarvan den meesten voorspoed wenschen te vernemen!

Ik blijf, met waare achtung en dienstwilligheid,

Uw Medeburger

MATTH. VAN GEUNS.

Utrecht, 14 Januarij

1801.